

ZOEKEN NAAR DE JUISTE WOORDEN

door Michiel Meijer

Dé vooronderstelling van de westerse filosofie is het idee dat we in een begrijpelijke werkelijkheid leven. Het is precies deze aanname die filosofie zinvol maakt. Wat is immers de zin van de zoektocht naar waarheid in een ondoorgrondelijke wereld? In een wereld van totale chaos heeft de filosoof letterlijk ‘niets te zoeken’. De filosofische zoektocht naar inzicht is in feite een poging iets onder *woorden* te brengen. Alleen in een *taal* worden ideeën of begrippen toegankelijk. Filosofie ontwerpen is daarom als een taal ontwerpen: Wat zijn adequate begrippen om de werkelijkheid te begrijpen? We kennen het verschijnsel allemaal in de vorm van het zoeken naar de juiste woorden. Dit is een zeer alledaags, maar tegelijk zeer intrigerend verschijnsel. Want hoe doe je dat eigenlijk, zoeken naar de juiste woorden? Hoe kun je nu naar *woorden* zoeken? *Waar* zoek je dan? En hoe weet je dat je de *juiste* woorden hebt gevonden?

Aan het begin van een filosofische beschouwing staat de verwondering of de vraag. Door vragen te stellen raken de anders vertrouwde woorden vervreemd: Wat is eigenlijk ‘waarheid’? Wat is ‘kennis’? Wat is ‘het goede’? Waar het vervolgens op aan komt, is te zeggen welk *idee* in de woorden tot uitdrukking komt. Wat bedoelen we wanneer we dit soort alledaags vertrouwde begrippen gebruiken? Welnu, als filosofie een poging is de wereld te *begrijpen* door te zoeken naar de juiste *woorden*, wordt de nauwe verbondenheid duidelijk tussen het filosoferen en het gebruik van de taal. Of liever gezegd: van de *moedertaal*. Want precies door de aard van het filosoferen – iets onder woorden proberen te brengen – is de moedertaal onvervangbaar voor het uitdrukken van filosofische gedachten en vragen.

Zelf heb ik dit ervaren tijdens het schrijven van mijn Masterscriptie *Nietzsche, Taylor en de tegengestelde krachten van de moraal*. Mijn bewuste keuze voor het Nederlands was meer dan een persoonlijke voorkeur. De scriptie gaat over zin en moraal. Ik kan daar niet (alleen) op een afstandelijke, ‘academische’ manier over schrijven. Ik wil dat ook niet, omdat dit soort thema’s nu eenmaal vereisen dat je op een bepaalde manier jezelf meeneemt. Toen ik als oefening een paper schreef in het Engels was ik aanvankelijk de vertrouwdheid met mijn onderwerp kwijt. Om een voorbeeld te geven: een woord dat vaak in mijn scriptie voorkomt is ‘zin’, doorgaans in het Engels vertaald met ‘*meaning*’ of ‘*sense*’. Geen van beide termen dekt de lading helemaal. Uiteindelijk vond ik wel weer enige houvast door bij Engelse auteurs te lezen hoe zij over zin en moraal schreven, maar wat ik in feite deed was hun woorden oppikken en vervolgens herkauwen. Dat wil zeggen: zonder te weten waar ik precies over schreef! Aangezien ik me als filosofiestudent toch liever wilde verdiepen in filosofische kwesties dan in de Engelse taal – hoe mooi deze ook is! – was de keuze voor het Nederlands voor mijn scriptie snel gemaakt.

En hoe kan het ook anders: Als filosofie begint met de vervreemding van aanvankelijk *vertrouwde* woorden, hoe kun je dan zinvol filosoferen in een *vreemde* taal?